

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

Кафедра сімейної та спеціальної педагогіки і психології

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ,
ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ДІАГНОСТИКА ПОРУШЕНЬ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО
ВІКУ»
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 012 Дошкільна освіта

Одеса 2024

*Рекомендовано до друку кафедрою сімейної та спеціальної педагогіки і
психології Державного закладу
«Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
протокол № 2 від «19» вересня 2024 року*

Рецензенти:

Асєєва Ю.О. – доктор психологічних наук, доцент, завідувач кафедри мовної та психолого-педагогічної підготовки Одеського національного економічного університету

Бабчук О.Г. – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського

Ковиліна В.Г. Методичні рекомендації до проведення практичних занять, організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Діагностика порушень мовлення дітей дошкільного віку» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 012 Дошкільна освіта: метод. реком. Одеса, Університет Ушинського, 2024. 30 с.

Методичні рекомендації до проведення практичних занять, організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Діагностика порушень мовлення дітей дошкільного віку» містять: передмову, загальну інформацію про навчальну дисципліну, теми лекційного курсу, плани семінарських занять, теми та години для самостійної роботи, перелік індивідуальних науково-дослідних завдань, глосарій.

ЗМІСТ	
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ОПИС ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	6
1.1 Опис навчальної дисципліни.....	6
1.2 Критерії оцінювання за різними видами роботи.....	7
РОЗДІЛ 2. ТЕМИ ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ	15
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	16
3.1.Теми практичних занять.....	16
РОЗДІЛ 4. ТЕМИ ТА ГОДИНИ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ	20
РОЗДІЛ 5. ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ	21
5.1 Приблизна тематика есе.....	21
5.2 Методичні вказівки щодо оформлення есе.....	22
ГЛОСАРІЙ	24
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	28

ВСТУП

Проблема порушення мовленнєвого розвитку, його діагностики та корекції є однією з найважливіших проблем сьогодення, оскільки вони носять масовий характер серед дітей різного віку та потребують особливої уваги зі сторони логопедів, вчителів та фахових спеціалістів. Методи комплексного діагностування стимуляції мовленнєвої активності у дітей дошкільного віку з порушенням мовленнєвого розвитку, у свою чергу, передбачають всебічний і поглиблений аналіз особистості, виявлення причин порушень у мовленні дошкільників, позитивних аспектів, які спрямовані на розв'язання практичних завдань — всебічному розвитку особистості та її особистісному зростанню.

Основними завданнями вивчення дисципліни є забезпечити засвоєння здобувачами освіти теоретично і методично значущих питань, що визначають особливості розвитку мовлення дитини; розкрити специфіку становлення комунікативної діяльності у осіб з інтелектуальними порушеннями; дати студентам теоретичні знання щодо змісту і засобів формування усного і писемного мовлення у осіб з особливими потребами; сформувати практичні вміння і навички щодо різних видів комунікативної діяльності дітей інтелектуальними порушеннями; розкрити методи і прийоми розвитку мовлення дітей з інтелектуальними порушеннями в залежності від їх індивідуальних особливостей.

У сучасній загальній та спеціальній педагогіці декларується положення про необхідність раннього виявлення і подолання порушень розвитку мовлення дитини. Це має виключно важливе значення для формування особистості дитини, для підготовки її до шкільного навчання. Студентам, майбутнім дошкільним педагогам, вихователям необхідно мати уявлення про всі основні види порушень психофізичного розвитку, і, насамперед, — інтелектуальні, мовленнєві, про причини їх виникнення, а також про шляхи їх подолання та корекції.

Очікувані результати вивчення дисципліни:

знати:

- теоретичні й методичні засади розвитку мовлення дітей і мовленнєвих систем;
- термінологію порушень мовлення;
- основні структури організації мовленнєвої діяльності;
- основні прояви алалії, афазії, дизартрії, дислексії, дисграфії, заїкання;
- знати і уміти оцінити структуру порушеного розвитку при порушеннях мовлення та функцій сенсорних систем; потенційні можливості розвитку різних сторін особистості кожної з категорії дітей з такими порушеннями.

вміти:

- використовувати отримані знання для подальшого оволодіння професійною діяльністю за обраною спеціальністю;
- продемонструвати базові знання з професії у процесі забезпечення психолого-педагогічного супроводу осіб з порушеннями психофізичного розвитку з урахуванням їхніх психофізичних, вікових особливостей та індивідуальних освітніх потреб у спеціальних та інклюзивних закладах дошкільної та загальної середньої освіти, реабілітаційних установах;
- реалізовувати індивідуальний підхід до навчання і виховання дітей.
- виявляти основні неврологічні захворювання, які призводять до порушень мовлення;
- продемонструвати на достатньому рівні володіння навичками працювати самостійно та в групі (у процесі виконання завдань на практичних заняттях);
- діяти згідно з принципами деонтології, пов'язаними з професійною діяльністю вчителя-логопеда;
- продемонструвати усвідомлення педагогічних, психологічних та соціальних наслідків у сфері професійної діяльності.

РОЗДІЛ 1.

ОПИС ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, ОПП, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань: 01 Освіта/ Педагогіка	Статус дисципліни: Обов’язкова	
	Спеціальність: 012 Дошкільна освіта ОПП Дошкільна освіта. Логопедія в закладах дошкільної освіти	Мова навчання: українська	
		Рік навчання:	
		-й	-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання: доповідь/есе		Семестр:	
Загальна кількість годин – 120		-й	-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента –6		Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	год.
	Практичні, семінарські		
	20 год.		год.
	Самостійна робота		
	год.		год.
	Індивідуальні завдання		
	0 год.		0 год.
		Вид контролю: залік	

1.2. Критерії оцінювання за всіма видами контролю

Вид роботи	бали	Критерії
Практичні завдання	0 балів	Здобувач відтворює незначну частину навчального матеріалу, має поверхові уявлення про предмет вивчення, неаргументовано висловлює думку. Використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали, виконує практичні завдання за умови сторонньої допомоги.
	1 бал	Знання здобувача є достатньо повними, він самостійно застосовує відповідний навчальний матеріал, виконуючи практичні завдання; аналізує, робить висновки. Відповідь повна, логічна, обґрунтована, але припускається неточностей. Здобувач самостійно використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали виконуючи практичні завдання. Виконані завдання у цілому відповідають вимогам, хоча мають незначні огріхи.
	2 бали	Здобувач володіє міцними знаннями, оперує ними при виконанні практичних завдань. Самостійно використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали виконуючи практичні завдання. Не припускається помилок при їхньому виконанні. Здобувач виступає експертом практичних завдань, що виконали однокурсники.
Самостійна робота	0 балів	Здобувач розпізнає деякі об'єкти вивчення та визначає їх на побутовому рівні, може описувати деякі об'єкти вивчення; має фрагментарні уявлення з предмета вивчення; виконує елементарні прийоми практичних завдань.
	1 бал	Здобувач знає окремі факти, що стосуються навчального матеріалу; виявляє здатність елементарно висловлювати думку; самостійно та за допомогою викладача може виконувати частину практичних завдань; знає послідовність виконання завдання; практичні завдання містять багато суттєвих відхилень від установлених вимог, при їх виконанні потребує систематичної допомоги викладача.
	2 бали	Здобувач самостійно і логічно відтворює фактичний і теоретичний матеріал та наводить приклади; володіє навчальним матеріалом і використовує набуті знання, уміння у стандартних ситуаціях; самостійно виконує практичні завдання відповідно до методичних рекомендацій; практичні завдання

		мають окремі помилки; користується необхідними навчально-методичними матеріалами.
	3 бали	Здобувач володіє глибокими знаннями, демонструє відповідні компетентності, використовує їх у нестандартних ситуаціях, самостійно працює з інформацією у відповідності до поставлених завдань; систематизує та узагальнює навчальний матеріал; самостійно користується додатковими джерелами інформації; без похибок виконує та аналізує практичні завдання.
Письмова робота	0-1	Здобувач не менше ніж на 50% контрольних завдань надав правильну відповідь
	2-4	Здобувач на 51% - 70% контрольних завдань надав правильну відповідь
	5-7	Здобувач на 71% - 90% контрольних завдань надав правильну відповідь
	8-10	Здобувач на 91% - 100% контрольних завдань надав правильну відповідь
Індивідуальне навчально-дослідне завдання (доповідь)	0	Завдання не виконано; доповідь має компелятивний характер; висловлювання не відповідає (за змістом і формою) вимогам. Презентація відсутня.
	1 – 4	Зміст доповіді відповідає заявленій темі, проте тема розкрита частково. Наведені дані і факти обґрунтовують чи ілюструють сформульовані тези частково (не більше 3 зауважень). Достовірність інформації у доповіді має зауваження щодо двох вимог з трьох (точності, обґрунтованості, наявності посилань на джерела первинної інформації). Робота характеризується змістовою цілісністю, зв'язністю і послідовністю викладу, допущено не більше 1 логічної помилки. Композиційна структура промови витримана. Недоліки спостерігаються під час аргументації основних положень, встановленні причинно-наслідкових зв'язків. Здобувач переважно дотримується лексичних, граматичних, стилістичних норм усного мовлення, проте припускається помилок різного характеру. Здобувач почуває себе скуто, невпевнено і напружено. Ефективність промови невисока через відсутність контакту з аудиторією, недоцільне використання прийомів зацікавлення і утримання уваги слухачів, добір недостатньої кількості

		аргументів, небагатий арсенал лінгвістичних та екстралінгвістичних засобів. Мультимедійна презентація значною мірою не відповідає вимогам: відсутній титульний слайд, список використаних джерел, відсутнє логічне завершення презентації у вигляді висновків, змістовного узагальнення. Створено так званий «реферат з малюнками», тобто використано слайди з текстовою інформацією, переписаною з підручників, посібників, інтернету, замість формулювання тез чи ключових, опорних слів та фраз. Порушення вимог щодо дизайну презентації: відсутність стильової єдності в оформленні всіх слайдів презентації; невідповідність кольору фону та тексту; невдалий вибір кольорової гами, використання в дизайні більше 3-х базових кольорів; використання шрифтів, що утруднюють сприйняття тексту; відсутність відступів від краю слайду (поля). Наявність граматичних помилок.
	5-10	Зміст доповіді відповідає заявленій темі. Здобувач глибоко, повно й обґрунтовано розглядає предмет дослідження, посилається на джерела первинної інформації, подає узагальнення альтернативних теоретичних підходів в межах досліджуваної проблеми. Наведені дані й факти адекватно обґрунтовують чи ілюструють тези доповіді. Текст характеризується цілісністю та композиційною грамотністю. Використано достатній обсяг високоякісних інформаційних джерел. Здобувач демонструє вміння будувати розгорнутий монолог з фахової проблематики, логічно, правильно, точно, етично й емоційно висловлювати думку відповідно до змісту, умов комунікації й адресата, застосовуючи основні закони риторики і прагнучи при цьому виробити індивідуальний стиль. Студент володіє технікою і культурою мовлення, демонструє слухачам процес зародження і розвитку думки, використовує цитування, прийоми драматизації виступу, вдало імпровізує. Доповідь викликала велике зацікавлення й жваве обговорення у студентському середовищі, наявні позитивні коментарі. Навчальна презентація виконана з дотриманням усіх вимог: наявні усі структурні елементи; інформацію ретельно

		структуровано, представлено лаконічно, максимально інформативно, дотримано принципів науковості, послідовності у відборі текстового матеріалу; гармонійний дизайн; дотримано правил використання шрифтів, кольорового поєднання, стильової єдності оформлення; ілюстрації відповідають змісту презентації; дотримано норм літературної мови. Презентація вповні ілюструє й унаочнює доповідь.
Індивідуальне навчально-дослідне завдання (есе)	0 балів	Завдання не виконано; есе має компілятивний характер; висловлювання не відповідає (за змістом і формою) вимогам, які висуваються до жанру академічного есе.
	1 – 3 бали	Здобувач демонструє неглибоку обізнаність з темою, її інтерпретація поверхова, судження подеколи компелятивні. У роботі простежується комунікативний задум автора, представлений традиційний або обмежений набір ідей, відсутня діалогова (дискусійна) основа. Композиційна структура есе загалом витримана, проте наявні суттєві недоліки в аргументації основних положень, встановленні причинно-наслідкових зв'язків (не більше 2 логічних помилок), фрагменти іноді не пов'язані між собою, опущений аналіз суттєвих характеристик явища, не аналізуються альтернативні погляди на проблему. Спостерігається невдале поєднання теорії з фактичним матеріалом, використання риторики (тверджень) замість аргументації (доказів). Здобувач демонструє бідний словниковий запас, одноманітність граматичного ладу мови; спостерігається порушення мовностилістичних норм наукового стилю, зокрема наявне недоречне використання засобів виразності, неточне вживання термінології тощо; порушуються орфографічні й пунктуаційні норми.
	4 – 6 балів	Здобувач демонструє розуміння проблеми, чітко її формулює, проте розкриває її на низькому теоретичному рівні / заявлена тема розкрита не повно / наявні фрагменти, які не відповідають темі. Авторська модальність і оцінність виявляється невиразно. Здобувач загалом володіє навичками створення академічного тексту, аргументованого доведення тез, загальна форма

		викладу відповідає жанру академічного есе, проте стиль викладу, використана лексика і термінологія не завжди відповідає академічним стандартам. Робота характеризується змістовою цілісністю і послідовністю викладу, проте логічно упорядковані думки не пов'язані між собою мовними засобами; вказані наявні альтернативні погляди на проблему без їх адекватної оцінки; спостерігаються порушення у використанні прийомів порівняння й узагальнення. Використано змішаний стиль викладу з превалюванням неформального. Здобувач переважно дотримується лексичних, граматичних норм наукового стилю, проте наявні окремі орфографічні і синтаксичні помилки.
	7 – 9 балів	Здобувач демонструє розуміння проблеми, розкриває її на достатньому теоретичному рівні, присутня авторська модальність, оцінність, проте інтерпретація теми недостатньо глибока і самостійна. Здобувач загалом володіє навичками створення академічного тексту, аргументованого доведення, проте тези й приклади не завжди переконливі, здобувач переважно використовує традиційні форми доведення. Загальна форма викладу відповідає жанру академічного есе, проте стиль викладу, використана лексика і термінологія не завжди відповідає академічним стандартам; виклад зрозумілий і чіткий; наявні незначні порушення логіки чи послідовності викладу; пояснюються альтернативні погляди на проблему та їх оцінка; використовуються прийоми порівняння, зіставлення й узагальнення. Текст загалом оформлено правильно, але трапляються поодинокі порушення орфографічних чи пунктуаційних норм.
	10 балів	Здобувач демонструє глибоке розуміння проблеми, чітко її формулює, розкриває на високому теоретичному рівні, обґрунтовано використовує відомості з наукових джерел. Інтерпретація теми глибока й самостійна, переважає авторська модальність й оцінність. Загальна форма викладу відповідає жанру академічного есе; виклад зрозумілий і чіткий; стиль викладу відповідає академічним стандартам.

		Багатий словниковий запас, лексичні (зокрема термінологічні) та стилістичні засоби використовуються повністю адекватно й виразно. Наведені доведення логічні і обґрунтовані; сформульовані тези переконливі, супроводжуються грамотною аргументацією власної позиції; подаються альтернативні погляди на проблему та їх особиста оцінка автором; доречно й грамотно використовуються прийоми порівняння, зіставлення й узагальнення; судження свідчать про самостійність мислення і широту кругозору автора. Текст повністю відповідає вимогам точності й правильності мовлення; допущені окремі (1-2) мовленнєві або стилістичні огріхи.
--	--	---

Критерії оцінювання підсумкового контролю (екзамен)

Для навчальної дисципліни «Діагностика порушень мовлення дітей дошкільного віку» яка за навчальним планом передбачає підсумковий контроль у формі екзамену, відводиться 20 балів. Здобувач вищої освіти може скласти екзамен, якщо кількість отриманих впродовж вивчення дисципліни балів не менше як 40.

Бали	Критерії
0 балів	Здобувач не відповідає на запитання.
1-5 балів	Здобувач розпізнає деякі об'єкти вивчення та визначає їх на побутовому рівні, може описувати деякі об'єкти вивчення; має фрагментарні уявлення з предмета вивчення; використовує елементарні прийоми виконання практичного завдання.
6-10 балів	Здобувач знає окремі факти, що стосуються навчального матеріалу; виявляє здатність елементарно висловлювати думку; виконує частину практичного завдання.
11-15 балів	Здобувач надає відповіді на запитання в цілому правильні, але здобувач припускається помилок у визначеннях. Здобувач робить власні висновки, наводить приклади практичного використання; виконує практичне завдання з

	незначними огріхами.
16-20 балів	Здобувач надає відповіді на запитання повні, обґрунтовані, логічно побудовані, з прикладами практичного використання; відповідаючи, здобувач розмірковує, робить власні висновки виконує правильно практичне завдання.

Критерії оцінювання за всіма видами контролю

Сума балів	Критерії оцінки
Відмінно (90-100 А)	Здобувач демонструє міцні знання навчального матеріалу в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, правильно й обґрунтовано приймає необхідні рішення в різних нестандартних ситуаціях; реалізує теоретичні положення навчальної дисципліни виконуючи практичні завдання у сфері діагностики та корекції мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку з вадами психофізіологічного та мовленнєвого розвитку. При виконанні практичних завдань проявляє вміння самостійно вирішувати поставлені завдання, активно включається в обговорення, відстоює власну точку зору в питаннях та рішеннях, що розглядаються. Оцінка нижче 100 балів обґрунтовується недостатнім розкриттям теоретичних питань навчальної дисципліни, або тим, що студент проявляє невпевненість в тлумаченні теоретичних положень чи складних практичних завдань.
Добре (82 – 89 В)	Здобувач демонструє знання, володіння матеріалом в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, робить на їхній основі аналіз можливих ситуацій та вміє застосовувати теоретичні положення при вирішенні практичних задач у сфері діагностики та корекції мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку з вадами психофізіологічного та мовленнєвого розвитку, але припускається несуттєвих помилок. При виконанні практичних завдань, здобувач самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких є незначною.
Добре (74 – 81 С)	Здобувач на достатньому рівні володіє навчальним матеріалом, знає основні теоретичні положення, що відповідають програмі навчальної дисципліни, аналізує можливі практичні ситуації та вирішує їх, але припускається помилок які усуває за підтримки з боку викладача або однокурсників. Пояснює основні положення, дає правильні відповіді щодо основних мовленнєвих порушень в аспекті: етіології, симптоматики, класифікації, методи і прийоми логопедичного обстеження і впливу. Помилки у відповідях не є системними, впевнено працює за алгоритмом.

Задовільно (64 – 73 D)	Здобувач розуміє основні положення навчальної дисципліни, котрі є визначальними і орієнтується у напрямі вирішення практичних завдань. Здобувач розуміє практичні завдання, має пропозиції щодо напрямку їх вирішення. Самостійно вирішує завдання за зразком, допускає значну кількість неточностей, помилок, котрі усуває під керівництвом викладача, підтримки з боку однокурсників. Розуміє основні закономірності мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку.
Задовільно (60 – 63 E)	Здобувач поверхнево опанував навчальний зміст, передбачений програмою навчальної дисципліни, володіє основними положеннями на мінімально допустимому рівні. Знання щодо основних закономірностей мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку несистемні, фрагментарні. Виконання практичних завдань, формалізоване: є відповідність алгоритму, виконує практичні завдання за підтримки з боку викладача зі значними труднощами; відсутнє глибоке розуміння про теоретичні і методологічні основи логопедії.
Незадовільно (35 – 59 FX)	Здобувач має фрагментарні знання, опанувавши менше половини обсягу навчального змісту, передбаченого програмою навчальної дисципліни. Відсутнє цілісне усвідомлення навчального матеріалу. Здобувач працює пасивно, практичні завдання виконує переважно з помилками, виправляє помилки лише при виконанні нескладних практичних завдань. Здобувач допускається до повторного складання заліку.
Незадовільно (0-34 F)	Здобувач не виконує вимоги програми навчальної дисципліни: не сформовані знання уміння та навички. Здобувач не допускається до заліку та проходить повторне вивчення дисципліни.

Шкала оцінювання за всіма видами контролю

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка а ECTS	Оцінка за національною шкалою
90–100	A	відмінно
82–89	B	добре
74–81	C	
64–73	D	
60–63	E	задовільно
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

РОЗДІЛ 2.

ТЕМИ ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ

Тема 1. Науково-теоретичні засади проблеми корекції мовленнєвого розвитку дітей раннього віку. Характеристика основних мовленнєвих порушень. Діагностування мовленнєвого розвитку дитини з порушеннями мовлення. Особливості логопедичної допомоги.

Тема 2. Особливості психомоторного розвитку дітей перших трьох років життя в онтогенезі. Нормативи психомоторного розвитку дітей першого року життя. Нормативи психомоторного розвитку дітей другого і третього року життя.

Тема 3. Особливості обстеження мовленнєвого розвитку дітей раннього віку.

Діагностика мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення. Діагностика фонетико-фонематичної сторони мовлення. Діагностика лексичної сторони мовлення. Діагностика граматичної сторони мовлення. Діагностика зв'язного мовлення.

Тема 4. Корекційно-логопедична робота з дітьми з органічним ураженням центральної нервової системи від народження до одного року.

Методи вивчення психомоторного розвитку дітей з органічним ураженням центральної нервової системи на першому році життя. Зміст корекційно-логопедичної роботи з дітьми на першому році життя.

Тема 5. Корекційно-логопедична робота з дітьми із дитячим церебральним паралічем у віці від одного до трьох років. Зміст корекційно-логопедичної роботи з дітьми з дитячим церебральним паралічем у віці від одного року до трьох років. Корекційно-логопедична робота на I етапі. Корекційно-логопедична робота на II етапі.

РОЗДІЛ 3.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

3.1. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна	заочна
1	<i>Семінар «Діагностування мовленнєвого розвитку дитини з порушеннями мовлення»</i>	4	2
2	<i>Дискусія «Діагностика мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення»</i>	4	1
3	<i>Вирішення практичних завдань «Діагностика фонетико-фонематичної сторони мовлення»</i>	4	1
4	<i>Діагностування «Зміст корекційно-логопедичної роботи з дітьми на першому році життя»</i>	4	2
5	<i>Семінар «Зміст корекційно-логопедичної роботи з дітьми з дитячим церебральним паралічем у віці від одного року до трьох років»</i>	4	2
	Усього	20	8

Тема 1. Семінар. Діагностування мовленнєвого розвитку дитини з порушеннями мовлення.

Форма організації на занятті (Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком)

1. Опишіть завдання спрямовані на діагностику розвитку мовлення дітей 3-4 років.
2. Надайте характеристику основних мовленнєвих порушень.

Обов'язкове практичне завдання (Вирішення ситуативних задач)

1. Проаналізувати причини первинних мовленнєвих порушень

Рекомендована література

1. Дегтяренко Т.В., Ковиліна В.Г. Психофізіологія розвитку: Підручник для студентів закладів вищої освіти. К.: УАІД «Рада», 2022. 327 с.
2. Рібцун.Ю.В. Дитина з порушенням мовленнєвого розвитку: посібник. Харків: Ранок, 2018. 256 с.

3. Соботович Є.Ф. Критерії оцінювання мовленнєвого розвитку дитини (у його лексичній ланці) на різних вікових етапах. Нормативні показники мовленнєвого розвитку (у його граматичній ланці) дитини дошкільного віку // Дефектологія. 2003. №2. С. 2-11.
4. Трофименко Л.І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку із ЗНМ: Програмно-методичний комплекс К.: «Актуальна освіта», 2007. 120с.

Тема 2. Дискусія. Діагностика мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Форма організації на занятті (робота в мікрогрупі)

1. Проаналізувати причини виникнення мовленнєвих порушень у дітей.
2. Методи вивчення мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення

Обов'язкове практичне завдання

Підготовка Есе:

«Особливості діяльності дітей з важкими порушеннями мовлення»

Рекомендована література

1. Винокур А. С. Подолання мовного недорозвинення у дітей молодшого шкільного віку. Київ : «Радянська школа», 1977. 143 с.
2. Данілавічюте Е. А. Діагностика стану сформованості складових мовленнєвої діяльності, що зумовлюють оволодіння навичок читання. Теорія і практика сучасної логопедії. Київ, Актуальна освіта. 2006. Вип. 3. С.119-136.
3. Ільяна В. М. Попередження дислексій у дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку. Навчально методичний посібник. 2014. 120 с.
4. Трофименко Л.І. Засвоєння лексико-семантичних мовних явищ дошкільниками із загальним недорозвитком мовлення. Зб. наукових праць. Матеріали Міжнародної наукової конференції «Тенденції розвитку корекційної освіти в Україні». К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова.

2008. №11. С. 215-219.

Тема 3. Вирішення практичних завдань. Діагностика фонетико-фонематичної сторони мовлення.

Форма організації на занятті (Участь у обговоренні та відпрацювання практичних навичок за допомогою викладача)

1. Перевірка стану звуковимови та звукової структури слова
2. Як відбувається дослідження фонематичних процесів
3. Опишіть дослідження рівня розвитку фонематичного аналізу

Обов'язкове практичне завдання (вирішення ситуативних задач)

1. Розробити корекційну програму роботи з дітьми з ФФН.

Рекомендована література

1. Луцько К. В. Розвиток акустичної складової мовлення та її проекція на попередження та подолання мовленнєвих порушень у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): зб. наук. пр.: вип. 7, у 2 т. Кам'янець-Подільський, ПП Медобори. 2016. С. 226-241.
2. Рібцун Ю. В. Формування фонологічного компоненту мовленнєвої діяльності у дітей за умов нормального та порушеного онтогенезу. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова : зб. наук. пр. 2012. № 22. Київ, НПУ імені М. П. Драгоманова. 2012. С.219-222.
3. Соботович Є.Ф. Нормативні показники мовленнєвого розвитку (в його фонетико-фонематичній ланці) дітей дошкільного віку // Дефектологія. 2002. №3. С. 2-4.
4. Трофименко Л.І. Формування орієнтування на слово як одиницю мови у дошкільників із ЗНМ // Дефектологія. 2011. №4. С. 35-38.

Тема 4. Семінар. Зміст корекційно-логопедичної роботи з дітьми на першому році життя.

Форма організації на занятті (Робота в мікрогрупі)

1. Обґрунтуйте важливість розвитку дрібної моторики у дітей

першого року життя.

2. Проаналізувати питання діагностики й корекції при порушеннях слухової функції в дітей.

Обов'язкове практичне завдання (Рисунок)

1. Формування мовлення в процесі онтогенетичного розвитку дитини.

Рекомендована література

1. Манько Н.В. Діагностика та корекція мовленнєвого розвитку дітей раннього віку: Науково-методичний посібник. Київ: КНТ, 2008. 256 с
2. Тищенко В. В. Патогенез загального недорозвитку мовлення нез'ясованої етіології: психолінгвістичний аналіз проблеми. Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Київ, Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова. 2016. Вип. 31. Част. 2, С. 165-169.
3. Тищенко В. В., Рібцун Ю. В. Як навчити дитину правильно розмовляти: від народження до 5 років : поради батькам. Київ, Літера ЛТД. 2006. 128 с.
4. Рібцун Ю. В. Сходінками правильного мовлення: навчально-методичний посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2017. 240 с.

Тема 5. Семінар. Зміст корекційно-логопедичної роботи з дітьми з дитячим церебральним паралічем у віці від одного року до трьох років.

Форма організації на занятті (Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком)

1. Проаналізувати підходи до класифікації дітей зі складними порушеннями розвитку.

2. Опишіть етапи корекційно-логопедичної роботи з дітьми з дитячим церебральним паралічем.

Обов'язкове практичне завдання

Написання Есе

«Особливості розвитку пізнавальної сфери дітей зі складними порушеннями розвитку»

Рекомендована література

1. Енциклопедія діагностичних методик щодо з'ясування стану психофізичного розвитку дітей раннього віку / упоряд. К.Л. Крутій, Л.О. Федорович. Запоріжжя : ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2012. 204 с.
2. Корпанець Н.М. Моделювання індивідуальної програми розвитку дошкільника з ООП. Київ, 2018. 56 с.
3. Линдіна Є. Ю., Ревуцька О. В. Технології логопедичного обстеження: навчально-методичний посібник / упор. Є. Ю. Линдіна, О. В. Ревуцька. 2-е видання, доповнене та доопрацьоване. Київ: Освіта України, 2021. 218 с.
4. Мартинчук О. Г. Основи корекційної педагогіки : навч.- метод. посіб. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2010. 288 с.
5. Сак Т.В. Особлива дитина: від народження до 6 років: Поради батькам Київ:Літера ЛТД, 2008. 144 с.

РОЗДІЛ 4. ТЕМИ ТА ГОДИНИ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна	Заочна
1	Науково-теоретичні засади проблеми корекції мовленнєвого розвитку дітей раннього віку	14	16
2	Особливості психомоторного розвитку дітей перших трьох років життя в онтогенезі	15	19
3	Особливості обстеження мовленнєвого розвитку дітей раннього віку.	15	21
4	Корекційно-логопедична робота з дітьми з органічним ураженням центральної нервової системи від народження до одного року	15	20
5	Корекційно-логопедична робота з дітьми із дитячим церебральним паралічем у віці від одного до трьох років	15	20
	Разом	74	96

РОЗДІЛ 5. ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ

Підготувати есе на електронному і паперовому носіях, виступити на практичному занятті з відповідною тематикою (протягом семестру)

1.1 Приблизна тематика есе:

1. Основні етапи психомоторного і мовленнєвого розвитку дитини
2. Неврологічні механізми організації мовленнєвого акту
3. Система моторики. Рухові порушення
4. Чутлива система і симптоми її ураження
5. Порушення вищих коркових функцій. Апраксія і агнозія
6. Центральні органічні форми мовленнєвих порушень. Дизартрії
7. Порушення мовлення внаслідок вроджених і набутих органічних уражень центральної і периферичної нервової системи. Афазія
8. Алалія як системне недорозвинення мовлення
9. Розлади темпу і ритму мовлення (мовленнєві неврози). Заїкування. Мутизм
10. Етіологія та патогенез розладів читання та письма
11. Методи неврологічного виявлення порушень мовленнєвого розвитку

**ЗДОБУВАЧ ПРИ ВИКОНАННІ ІНДЗ ПОВИНЕН
ДОТРИМУВАТИСЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ,
НЕ ДОПУСКАТИ АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ.**

Академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання (відповідно до ст. 69 Закону України «Про вищу освіту»).

Види академічного плагіату:

- копіювання;
- перефразування;

- компіляція;
- використання інформації (факти, ідеї, формули, числові значення тощо) з джерела без посилання на це джерело;
- подання як власних робіт (тез, аналітичних звітів, письмових робіт, есе тощо), виконаних на замовлення іншими особами, у тому числі робіт, стосовно яких справжні автори надали згоду на таке використання.

5.2 Методичні вказівки щодо оформлення есе

Есе — це нарис студента на задану тему, який висловлює обґрунтовану авторську позицію та написаний у вільній формі. Зазвичай як тема есе наводиться цитата, ставиться полемічне питання чи наводиться ситуація з професійної сфери діяльності, яку має осмислити студент.

Структура написання есе зазвичай складається з таких частин:

- вступ;
- основна частина;
- висновок;
- список використаних джерел (літературні джерела (не більше 5) розміщуються в алфавітному порядку, відповідно до ДСТУ 8302:2015).

На титульному листі до структури есе вказують назву навчального закладу, предмет, тему роботи, ПІБ та курс, групу студента, ПІБ, науковий ступінь та посаду викладача.

Основні технічні вимоги до написання есе:

- шрифт –Times New Roman;
- міжрядковий інтервал – 1,5;
- кегль – 14;
- мова – державна;
- текст розташовується з одного боку аркуша паперу формату А4 (210 x 297 мм);
- до 40 рядків на сторінку;
- в есе має бути назва (збігається з тематикою тексту);
- відступи від країв аркуша – зліва 3 см, згори та знизу 2 см, справа 1,5 см;

- за наявністю використаної літератури – посилання на джерело (наприклад, [1, с. 11]).

ГЛОСАРІЙ

Артикуляційна гімнастика – підготовчі вправи, метою яких є вироблення правильних, повноцінних рухів артикуляційних органів, необхідних для правильної вимови звуків.

Афонія – повна відсутність голосу.

Брадилалія — патологічно сповільнений темп мовлення.

Вербалізм — недолік, за якого словесне вираження у дітей не відповідає конкретним уявленням і поняттям.

Верніке центр (зона) — центр сприйняття мовлення, розміщений у задньому відділі верхньої скроневої звивини лівої півкулі.

Відображене мовлення — повторене за ким-небудь.

Вікові новоутворення – новий тип будови особистості та її діяльності, психічні зміни, що виникають у певному віковому періоді й визначають перетворення в свідомості дитини, її внутрішнє й зовнішнє життя.

Внутрішнє мовлення — різні види використання мовних значень поза процесом реальної комунікації типу внутрішнього промовляння («мовлення про себе»): а) те, що зберігає структуру зовнішнього мовлення, але позбавлене фонації й типово для вирішення мисленнєвих завдань в ускладнених умовах; б) власне В.м., коли воно виступає як засіб мислення; в) структурне програмування (задум, програма мовленнєвого висловлювання).

Гамаїшзм — недолік вимови звуків г, г'.

Дефектолог – спеціаліст з повною вищою освітою за спеціальністю дефектологія за напрямками: тифлопедагогіка, логопедія, олігофренопедагогіка, сурдопедагогіка.

Дитячий церебральний параліч – порушення моторних функцій і контролю м'язів унаслідок ураження мозку перед, під час чи невдовзі після народження дитини.

Діти з розладами мовлення – це діти, в мовленні яких спостерігаються відхилення від норми, прийнятої у даному мовному середовищі. Вади мовлення, залежно від характеру мовленнєвих розладів, негативно

впливають на всі психічні властивості дитини, позначаються на її діяльності, поведінці.

Дизартрія — порушення вимовної сторони мовлення, спричинене недостатністю іннервації мовленнєвого апарату

Дислалія - порушення звуковимови за нормального стану слуху й збереженої іннервації мовленнєвого апарату.

Ехолалія — автоматичне повторення слів слідом за їх відтворенням.

Загальне недорозвинення мовлення — різні складні мовленнєві розлади, за яких у дітей порушене формування всіх компонентів мовленнєвої системи, що належать до звукової та змістової сторони.

Заїкання — порушення гемпо-ритмічної організації мовлення, зумовлене судомним станом м'язів, мовленнєвого апарату.

Індивідуальний розвиток – процес формування індивіда від народження до кінця життя. Позначається терміном «онтогенез» (від грец. – суций і – походження) на відміну від «філогенезу» (грец. – рід, плем'я), під яким розуміють розвиток органічного світу в цілому або окремих видів організму.

Каппацизм — недолік вимови звуків к, к\

Комунікативна функція мовлення — функція спілкування.

Контамінація — помилкове відтворення слів, що полягає в поєднанні в одне слово складі в, що відносяться до різних слів.

Корекція порушень мовлення — виправлення недоліків мовлення. Використовуються також терміни «усунення», «подолання мовленнєвих порушень».

Ламбдацизм — неправильна вимова звуків л, л'.

Логопедія — спеціальна педагогічна наука про порушення мовлення, про методи запобігання їм. а також їх виявлення, усунення засобами спеціального навчання й виховання.

Логорея — нескладний мовленнєвий потік як прояв мовленнєвої активності; спостерігається уразі сенсорних порушень.

Мікроглосія — вроджене недорозвинення мовлення (макромасивний язык).

Мовлення — сформована історично в процесі діяльності людей форма спілкування.

Мутизм — припинення мовленнєвого спілкування з оточенням внаслідок психічної травми.

Недорозвинення мовлення — якісно низький рівень сформованості і порівняно з нормою тієї або іншої мовленнєвої функції чи мовної системи в цілому.

Парафазія — порушення мовленнєвого висловлювання, що виявляється в неправильному вживанні звуків (літеральна) або слів (вербальна) в усному і писемному мовленні.

Порушення мовленнєвого розвитку — група різних видів відхилень у розвитку мови, що мають різну етіологію, патогенез, ступінь виразності.

Порушення мовлення (синоніми — розлади мовлення, мовленнєві порушення, дефекти мовлення, недоліки мовлення, мовленнєві відхилення, мовленнєва патологія) — відхилення в мові мовця від мовної норми, прийнятої в певному мовному середовищі, що виявляються в парціальних (часткових) порушеннях (звуковимови, голосу, темпу й ритму та ін.) й зумовлені розладами нормального функціонування психофізіологічних механізмів мовленнєвої діяльності.

Просодія - інтонаційний, мелодійний компонент мовлення.

Ринолалія — порушення тембру голосу й звуковимови, зумовлене анатомо-фізіологічними дефектами мовленнєвого апарату.

Розлад мовлення — втрата мовленнєвих навичок і комунікативних умінь внаслідок локальних уражень мозку.

Сигматизм — недолік вимови свистячих і шиплячих звуків.

Тахілалія - патологічно прискорений темп мовлення.

Фонематичне сприймання — спеціальні розумові дії за диференціації фонем і встановлення звукової структури слова.

Фонематичний аналіз і синтез — розумові дії з аналізу або синтезу звукової

структури слова.

Фонематичний слух — тонкий систематизований слух, що має здатність здійснювати операції розрізнення й пізнавання фонем, які становлять звукову оболонку слова.

Фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення — порушення процесу формування вимовної системи рідної мови у дітей з різними мовленнєвими порушеннями внаслідок дефектів сприйняття й вимови фонем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бодарєва М.І. Латентний компонент порушення як методична проблема логопедії. Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки). Збірник наукових праць. Випуск №16 том 1. 2020.
2. Винокур А. С. Подолання мовного недорозвинення у дітей молодшого шкільного віку. Київ : «Радянська школа», 1977. 143 с.
3. Данілавічюте Е. А. Діагностика стану сформованості складових мовленнєвої діяльності, що зумовлюють оволодіння навичок читання. Теорія і практика сучасної логопедії. Київ, Актуальна освіта. 2006. Вип. 3. С.119-136.
4. Дегтяренко Т.В., Ковиліна В.Г. Психофізіологія розвитку: Підручник для студентів закладів вищої освіти. К.: УАІД «Рада», 2022. 327 с.
5. Енциклопедія діагностичних методик щодо з'ясування стану психофізичного розвитку дітей раннього віку / упоряд. К.Л. Крутій, Л.О. Федорович. Запоріжжя : ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2012. 204 с.
6. Ільяна В. М. Попередження дислексій у дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку. Навчально методичний посібник. 2014. 120 с.
7. Ковиліна В.Г. Профілактика порушень мовного розвитку у дітей молодшого дошкільного віку за допомогою комплексної взаємодії фахівців ЗДО. *Габітус*. 2021. Випуск 21. С. 140-145.
8. Корпанець Н.М. Моделювання індивідуальної програми розвитку дошкільника з ООП. Київ, 2018. 56 с.
9. Линдіна Є. Ю., Ревуцька О. В. Технології логопедичного обстеження: навчально-методичний посібник / упор. Є. Ю. Линдіна, О. В. Ревуцька. 2-е видання, доповнене та доопрацьоване. Київ: Освіта України, 2021. 218 с.
5. Луцько К. В. Розвиток акустичної складової мовлення та її проекція на попередження та подолання мовленнєвих порушень у дітей

- дошкільного та молодшого шкільного віку. Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): зб. наук. пр.: вип. 7, у 2 т. Кам'янець-Подільський, ПП Медобори. 2016. С. 226-241.
6. Манько Н.В. Діагностика та корекція мовленнєвого розвитку дітей раннього віку: Науково-методичний посібник. Київ: КНТ, 2008. 256 с.
 7. Мартинчук О. Г. Основи корекційної педагогіки : навч.- метод. посіб. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2010. 288 с.
 - 10.Рібцун Ю. В. Сходінками правильного мовлення: навчально-методичний посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2017. 240 с.
 - 11.Рібцун Ю.В. Дитина з порушенням мовленнєвого розвитку: посібник. Харків: Ранок, 2018. 256 с.
 12. Рібцун Ю. В. Формування фонологічного компоненту мовленнєвої діяльності у дітей за умов нормального та порушеного онтогенезу. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова : зб. наук. пр. 2012. № 22. Київ, НПУ імені М. П. Драгоманова. 2012. С.219-222.
 13. Сак Т.В. Особлива дитина: від народження до 6 років: Поради батькам Київ:Літера ЛТД, 2008. 144 с.
 14. Соботович Є.Ф. Критерії оцінювання мовленнєвого розвитку дитини (у його лексичній ланці) на різних вікових етапах. Нормативні показники мовленнєвого розвитку (у його граматичній ланці) дитини дошкільного віку // Дефектологія. 2003. №2. С. 2-11.
 15. Соботович Є.Ф. Нормативні показники мовленнєвого розвитку (в його фонетико-фонематичній ланці) дітей дошкільного віку // Дефектологія. 2002. №3. С. 2-4.
 16. Тищенко В. В. Патогенез загального недорозвитку мовлення нез'ясованої етіології: психолінгвістичний аналіз проблеми. Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Київ, Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова. 2016. Вип. 31.Част. 2, С. 165-169.

17. Тищенко В. В., Рібцун Ю. В. Як навчити дитину правильно розмовляти: від народження до 5 років : поради батькам. Київ, Літера ЛТД. 2006. 128 с.
18. Трофименко Л.І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку із ЗНМ: Програмно-методичний комплекс К.: «Актуальна освіта», 2007. 120с.
19. Трофименко Л.І. Засвоєння лексико-семантичних мовних явищ дошкільниками із загальним недорозвитком мовлення. Зб. наукових праць. Матеріали Міжнародної наукової конференції «Тенденції розвитку корекційної освіти в Україні». К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова. 2008. №11. С. 215-219.
20. Трофименко Л.І. Формування орієнтування на слово як одиницю мови у дошкільників із ЗНМ // Дефектологія. 2011. №4. С. 35-38.
21. Чеботарьова О. В. Дитина із церебральним паралічем. Харків : «Ранок» ВГ «Кенгуру», 2018. 40 с.

Інформаційні ресурси

1. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт.
URL : <http://www.mon.gov.ua>
2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : офіційний сайтURL : <http://www.nbuv.gov.ua/>
3. Одеська національна наукова бібліотека : офіційний сайт.
URL : <http://odnb.odessa.ua/>.
4. Бібліотека Університету Ушинського : офіційний сайт.
URL : <https://library.pdpu.edu.ua/>